

FARKAS SÁNDOR¹**ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet?² II.****ISIL – The most successful terrorist organisation? II.****Absztrakt**

Napjaink legtöbbet emlegetett és sokak által a legveszélyesebbnek tartott dzsihadista szervezete az ISIL. A terrorista tevékenységeket elkövető „magányos farkasok,” a belőlük formálódó terrorista sejtek támadásai, valamint a közel-keleti régióból érkező emberáradat, jelentős kihívást jelentenek hazánknak, az Európai Uniónak és legerősebb szövetségesének az Egyesült Államoknak. A cikk központi témája annak vizsgálata, hogy jelenünk legsikeresebben működő terrorista szervezete csupán „csak” egy terrorista szervezet, vagy annál több.

Kulcsszavak: ISIL, terrorizmus, gerilla katonai gondolkodásmód, bázisterület, terület feletti kontroll

Abstract

The most notorious jihadist organization nowadays considered by many as the most dangerous one, as well is ISIL. The terrorist acts carried out by „lone wolfs” and terrorist cells and the mass of people originated from the Middle-East flooding Europe represent significant challenges to Hungary, the European Union, and it’s most powerful ally, the United States. The central theme of the study is to determine whether ISIL is only a successful terrorist group or something more?

Key words: ISIL, terrorism, guerilla warfare, safe-haven, control a territory

¹ MH 5. Bocskai István Lövészdandár, E-mail: Farkas.sandor2@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2845-7339

² A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

The work was created in commission of the National University of Public Service under the priority project KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 titled „Public Service Development Establishing Good Governance” in the Ludovika Research Group.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

BEVEZETÉS

Számos tanulmány és újságcikk született már, amelyek az ISIL brutalitásáról, sikereiről, a mögötte húzódó ideológiáról, valamint napjainkban mind Irak, mind pedig Szíria területén tapasztalható területvesztéséről szólnak. A megjelent írások szinte mindegyike az ISIL-t napjaink legsikeresebb és legveszélyesebb terrorista szervezeteként említi.³ A tanulmány első részében néhány olyan alapfogalmat vizsgálok meg, melyek segítségével rávilágítok arra, hogy az ISIL több mint egy egyszerű terrorista szervezet, és hogy a terrorizmus széles eszköztárának alkalmazása csupán csak töredéke a szervezet által alkalmazott eljárásoknak.

AZ ISIL ÁLTAL ALKALMAZOTT TERRORISTA MÓDSZEREK

A gerilla katonai gondolkodásmód legalacsonyabb intenzitású tevékenységi formájának alkalmazása rendkívüli jelentőséggel és hatással bír. Ennek oka, hogy a széles társadalmi bázis megléte nélkül is kivitelezhető, a globalizáció és a fejlett információ technológia révén az egész világon jelentős lélektani hatás elérésére képes eljárás mód alkalmazására a Föld szinte bármely pontján, minimális erő igénybevételével, fejlett felderítő és biztonsági erők jelenléte mellett is lehetőség van.

Az ISIL terrorista tevékenységét kettős megközelítésből vizsgálom. Egyrészt a belső zónában⁴ végrehajtott terrorcselekményeket, másrészt a külső zónákban – különös tekintettel Európa területén – elkövetett merényleteket elemzem.

Az Abu Muszab al-Zarqawi által 1999-ben alapított szélsőséges szunnita Egyistenhit és Dzsihad Szervezete az Egyesült Államok iszlám világbeli jelenléte, valamint a nyugati államok Izraelnek nyújtott támogatása miatt fogott fegyvert. A szervezet célpontnak tekintett mindenkit, aki együttműködött az Egyesült Államokkal vagy Izraellel. Az Egyesült Államok által vezetett koalíció iraki megszállását, valamint Szaddam Husszein bukását követően az addig szunnita irányítás alá tartozó Irakot – al-Maliki vezetésével – a korábban a hatalomból teljesen kiszorult síiták vették át. Ennek eredményeként a megszálló erővel kollaboráló síiták váltak Al-Zarqawi fő célpontjává, különösen mivel lényegesen könnyebb célpontnak számítottak, mint a jól felfegyverzett és kiképzett szövetséges haderő katonái. A síiták elleni harc legfőbb oka az amerikaiakkal való együttműködés volt, azonban az ellenük folytatott küzdelem hamarosan vallási jelleget öltött magára, amelynek célja a szunniták megnyerésével – a sikeres gerillaharchoz nélkülözhetetlen – széles társadalmi bázis kiala-

³ Az Institute for the Study of War (ISW) által 2016. januárban kiadott három részes tanulmány első moduljában – U.S. Grand Strategy, al Qaeda and ISIS: Existential Threat to US and Europe – szereplő következtetések szerint, az al Nuszra a társadalmi mozgósítás terén véghezvitt eredményeik, és más ellenálló szervezetekkel való hatékony együttműködése miatt, hosszú távon sikeresebb lesz, mint az ISIL. Kagan, Frederick W. – Kagan, Kimberly – Cafarella, Jennifer – Gambhir, Harleen – Zimmermann, Katherine: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf> (2016. 03. 26.)

⁴ Elsősorban Irak és Szíria területe.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

kítása lett. A síita közösségek ellen végrehajtott terrorista támadások célja az volt, hogy kieroszakolják a síiták megtorló lépéseit,⁵ mely a felekezetek közti szembenállás elmélyüléséhez és a társadalom káoszba taszításához vezetett. Az egyik legnagyobb visszhangot kapott támadást – mely egy népszerű síita vallási vezetővel is végzett – 2003. augusztus 29-én az Ali Imám síita Mecsetnél hajtották végre.⁶

A belső zónában nem kizárólag merényletek formájában nyilvánul meg a terror. A szervezet által elfoglalt területeken élő lakosság ellenállásának megtörése céljából számtalan brutális cselekedet végrehajtására volt és van példa napjainkban is. Az ISIL tevékenységének újszerűsége a terrorcselekmények aprólékos, részletekbe menő bemutatásában van.⁷ A kínzások, kivégzések közösségi médiaalkalmazásokban való bemutatásának célja a meghódított területek lakosságának szüntelen rettegésben tartása, az ISIL ellen harcoló katonák moráljának rombolása, önkéntesek toborzása, valamint a nyugati társadalmak harci akaratának megtörése.⁸ Ezen célok elérése érdekében az ISIL által alkalmazott egyik módszer, hogy az újonnan elfoglalt városokban létrehozzák az úgynevezett „Hodúd” teret, ahol nyilvános kivégzéseket, lefejezéseket, csonkolásokat, keresztre feszítéseket, korbácsolást hajtanak végre.⁹ A sokkhatás elérése érdekében, folyamatosan törekednek arra, hogy a módszereik egyre brutálisabbá váljanak. Ennek érdekében csoportos kivégzéseket, gyerekek által végrehajtott lefejezéseket, emberek felgyújtását,¹⁰ műemlékekhez kötözve történő felrobbantását¹¹ rögzítik videó felvevőikkel és teszik elérhetővé azokat bárki számára az Internet segítségével. A szervezet a Földön élő emberek elenyésző hányadára lehet csak közvetlenül hatással, ezért a közösségi média révén törekednek a társadalom világszintű megszólítására. A meghódított területeken élő emberek lehetséges ellenállási akaratának megtörése céljából alkalmazott terrorcselekmények, valamint a brutalitás globális terjesztése elsődlegesen nem a fizikai hadviselés részét képezik. Az erőszak egy stratégiai eszköz, melynek legfőbb célja a társadalom feletti pszichikai hatás elérése.¹²

A lélektani hatás növelése érdekében az ISIL nem kizárólag a belső zónában hajt végre terrorcselekményeket. A külső zónába – különös tekintettel az Egyesült Államokba és az Európai Unió államaiba – exportált brutalitás jelentős mértékben járul hozzá, hogy a szervezet a nyugati társadalmak mindennapi életében is jelen legyen. Egy távoli, az átlag nyu-

⁵ Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. 66. o.

⁶ Wedeman, Ben: Najaf bombing kills Shiite leader, followers say. <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/08/29/sprj.irq.najaf/index.html?iref=mpstoryview> (2015. 12. 19.)

⁷ Besenyő – Prantner– Speidl– Vogel: i. m. 182. o.

⁸ Uo. 77–78. o.

⁹ Weiss, Michael – Hassan, Hassan: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. HVG Kiadó, Budapest, 2015. 268. o.

¹⁰ Sz. n.: Profile: IS-held Jordanian pilot Moaz al-Kasasbeh. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31021927> (2016. 01. 23.)

¹¹ Besenyő – Prantner– Speidl– Vogel: i. m. 191. o.

¹² Uo. 133. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

gati állampolgár számára közömbös, sőt talán megvetett ország területén elkövetett mérszálás nem ér el akkora hatást, mint egy, a szomszédban lévő fejlett fővárosban elkövetett robbantás vagy fegyveres támadás. Az ingerek, impulzusok fokozása, valamint az általuk kiváltott reakció elérése érdekében az ISIL a nyugati világba is elhozta a harcot. Napjainkban ez a harc a „Lone Wolf”,¹³ azaz magányos elkövetők által,¹⁴ vagy ezen emberek sejtékké szerveződésének keretei között valósítható meg.¹⁵ Az elmúlt évek során mindkét esetre volt példa. Az ISIL közösségi médián keresztül terjesztett ideológiai meggyőzése vezetett például a magányos elkövetők által végrehajtott san bernardino-i mérszáláshoz.¹⁶ Ebben az esetben semmilyen kapcsolat nem állt fent az ISIL és a támadást végrehajtók között. A párizsi¹⁷ és brüsszeli¹⁸ támadások elrendelése, tervezése, támogatása azonban már egy, az ISIL-el közvetlen kapcsolatban álló személy által történt, aki a művelethez szükséges pénzt és kiképzést is egy szíriai bázison kapta. Az Institute for the Study of War (továbbiakban: ISW) elemzése szerint iraki és szír bázisokon 600 olyan merénylőt képeztek ki, akik képesek a külső zónák területén merényletek végrehajtására.¹⁹ Ezekben a bázisokon az ISIL rendelkezésére álló erő, eszközök, anyagi források lehetővé teszik a szervezet számára egy elhúzódozó jellegű terrorista hadjárat folytatását az Egyesült Államok és Európa ellen, és a helyzet tovább romlása esetén akár alacsony intenzitású gerilla hadjáratok végrehajtására is képesé válhatnak.²⁰

Az ISIL célja az exportált terrort a Nyugat megbüntetése, destabilizálása és az ellentétek kiélezése. A szervezet nevében elkövetett terrortámadások a nyugati országok lakosainak az iszlám közösségek elleni fordulását eredményezheti. Ezt kihasználva, a társadalmi szimpátia megnyerése érdekében egyes nyugati politikusok vagy szélsőjobb oldali pártok programjaikban olyan irányokat hirdethetnek, amelyek tovább fokozhatják az Egyesült Államok és Európa területén élő iszlám vallású emberek radikalizálódását. Ennek kirívó példája Európa területén Geert Wilder holland szélsőjobb oldali politikus, aki a nyugat de-izlamizációját hirdette meg, valamint olyan kezdeményezések, mint például az Egye-

¹³ Kagan, F. W. – Kagan, K. – Cafarella– Gambhir – Zimmermann: i. m. 24. o.; Sz. n.: Is ISIS changing its strategy?

<http://edition.cnn.com/videos/world/2015/12/14/is-isis-changing-its-strategy-brief-orig-sdg.cnn/video/playlists/isis-power-an-terror/> (2016. 02. 22.)

¹⁴ A magányos nem a végrehajtó számára értendő, hanem arra, hogy nem áll fent közvetlen kapcsolat az ISIL és a végrehajtók között.

¹⁵ Témáról bővebben: Kagan, F. W. – Kagan, K. – Cafarella– Gambhir – Zimmermann: i. m. 24–27. o.

¹⁶ Sz. n.: San Bernardino shooting.

<http://edition.cnn.com/specials/san-bernardino-shooting> (2016. 01. 13.)

¹⁷ Sz. n.: Paris Terror Attacks.

<http://edition.cnn.com/specials/paris-terror-attacks> (2016. 01. 13.)

¹⁸ Hume, Tim – Ap, Tiffany – Sanchez, Ray, CNN: Here's what we know about the Brussels terror attacks.

<http://edition.cnn.com/2016/03/23/europe/brussels-belgium-attacks-what-we-know/> (2016. 03. 26.)

¹⁹ Gambhir, Harleen: ISIS's Campaign in Europe: March 2016.

<http://understandingwar.org/backgrounder/isiss-campaign-europe-march-2016> (2016. 03. 27.)

²⁰ Kagan, F. W. – Kagan, K. – Cafarella– Gambhir – Zimmermann: i. m. 15. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

sült Államok területére való belépés megtiltása egyes iszlám országokból érkező emberek számára.²¹ Ezt a negatív hozzáállást kihasználva az ISIL képes lehet a Közel-Kelet határain lényegesen túlnyúló vallási és kulturális csatározásokban az iszlám vallásúak védelmezőjeként feltüntetni magát. Ennek, valamint az iszlám és nem iszlám vallásúak közti társadalmi ellentétek kiéleződésének hatására kialakuló káosz, kedvező feltételeket teremthet az ISIL végső politikai céljának megvalósítása szempontjából.

A terrortámadások további célja az európai államok közti feszültség növelése, válsághelyzet elrendelésére tett intézkedések kierőszakolása, állandó félelemmel teli környezet kialakítása, valamint gazdasági veszteség okozása.²² Az európai országok közti nézeteltérések jól érzékelhetők például az afrikai és közel-keleti régióból érkező emberáradat kezelése, Nagy-Britanniában az Európai Unióból való kiválást támogatók táborának növekedése, valamint a párizsi merényletek után a francia és belga titkosszolgálatok közt a megfelelő szintű együttműködés hiánya miatt felmerülő feszültség terén.²³ Tovább növelve az ISIL által alkalmazott stratégia sikerét, a támadásokat követően a társadalmak biztonságérzetének helyreállítása érdekében a biztonsági erők fokozott jelenléte, a repterek működésének,²⁴ valamint a tömegközlekedés szüneteltetése, a határellenőrzés visszaállítása,²⁵ valamint a csökkenő turizmus²⁶ az Európai Unió országainak euró milliárdjaiba kerül.

Az ISIL leggyakrabban alkalmazott eljárásmodjai közé valóban a terrorizmus tartozik, azonban ezek mellett a gerilla katonai gondolkodásmód egyéb, magasabb intenzitású változatait is nagy számban és jelentős sikerekkel alkalmazza, alkalmazta. Az általuk uralt területek megteremtik a feltételeit a sikeres gerilla- és hagyományos hadviselés ötvözésének a belső zónában, ugyanakkor hozzájárulnak a külső zónák területén végrehajtásra kerülő terrortámadások eredményes megvalósításához is. Ezek a vallási legitimitásnak, katonai képességek kialakításának, államként való működésnek, globális mérvű befolyásnak és egy széles társadalmi réteg feletti kontroll kialakításának alapjául szolgáló – harcászati szempontból felkészülésre, kiképzésre, feltöltésre használt területek – nem csupán a gerilla katonai gondolkodásmód mindhárom intenzitású tevékenységi formájának sikeres megvalósítását teszik lehetővé, hanem rendkívüli rugalmasságot is biztosítanak a konvencionális, a gerilla hadviselés és a terrorista taktika közti váltások megvalósításának.²⁷

²¹ Sz. n.: Trumps' executive order: Who does travel ban affect?

<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-38781302> (2017. 11. 21.); Gambhir: i. m.

²² Gambhir: i. m.

²³ Uo.

²⁴ Sz. n.: Update 1 – Brussels Airlines puts airport shutdown costs at 5 mln euros a day.

<http://www.reuters.com/article/belgium-blast-brussels-lufthansa-update-idUSL5N1714AQ> (2016. 04. 02.)

²⁵ Shuster, Simon, Time: Free Travel in Europe Could be a Casualty of the Paris Attacks.

<http://time.com/4113238/paris-attacks-european-union-borders/> (2015. 12. 11.)

²⁶ Marketwatch: Terror attacks have cost the travel industry \$8.2 billion.

<http://www.marketwatch.com/story/how-the-terror-attacks-will-impact-the-holidays-2015-11-20> (2016. 03. 12.)

²⁷ Kagan, F. W. – Kagan, K. – Cafarella– Gambhir – Zimmermann: i. m. 24. o.

CSUPÁN EGY TERRORISTA SZERVEZET?

„Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma – Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája” című tanulmányomban bemutattam,²⁸ hogy az ISIL a terrorista módszer mellett milyen módon alkalmazza a gerilla katonai gondolkodásmód közepes és esetenként magas intenzitású tevékenységi formáit. Véleményem szerint ebből az a következtetés vonható le, hogy az ISIL nem pusztán egy terrorista szervezet, hanem egy olyan lázadó csoport, amely az iszlám világ aktuális politikai szereplőinek megbuktatása révén saját szélsőséges nézeteket valló politikáját kívánja megvalósítani. Az ISIL tevékenységének súlypontját a terület feletti kontroll, azaz a Kalifátus fizikai léte, tényleges földrajzi megtestesülése, valamint az államszerű berendezkedés és működés jelenti. A szervezet 1999-es megalakulásától napjainkig tartó majdnem két évtizednyi időszak hosszát és az eltelt idő alatt alkalmazott különböző intenzitású tevékenységeket vizsgálva kijelenthető, hogy az ISIL stratégiai céljainak megvalósítása érdekében elhúzódozó, a kifárasztó gerilla-hadviselési forma elemeit magába foglaló módon törekszik a minél nagyobb terület feletti uralom által a lakosság növekvő létszáma feletti kontroll kialakítására. Az Abu Bakr Naji „A brutalitás kormányzása” című könyvében bemutatott háromfázisú hadviselés, az alkalmazott eljárások és tevékenységi módszerek, valamint a küzdelem szándékosan elhúzódozó jellegéből eredően, számos olyan vonás fedezhető fel az ISIL tevékenységében, melyek párhuzamot mutatnak a Mao Ce-tung nevével fémjelzett kifárasztó gerilla-hadviselési forma alapelveivel.

Mind Mao, mind pedig az ISIL vezetése felismerte, hogy a velük szemben álló fél erőforrás fölényéből adódóan, a küzdelem kezdeti szakaszában nem lehetséges a győzelem kivívása a hagyományos katonai erők és eljárások alkalmazása révén. A nagyobb mérvű csapatösszevonások és a döntő jellegű ütközetekben való részvétel kerülése a túlélés zálogaként szolgál mindkét szervezet számára. A hagyományos hadviselés helyett Mao a gerilla katonai gondolkodásmód közepes intenzitású tevékenységi módját, míg az ISIL a gerilla hadviselés mellett a terrorizmus széles eszköztárának elemeit is alkalmazta és alkalmazza. Mao esetében a célpontok elsősorban gyenge, sok esetben az ellenség főerőitől elszigetelt katonai objektumok és erők voltak, míg az ISIL az előbb említett célok mellett gyakran támadta és támadja a civil lakosság síita közösségeit is annak érdekében, hogy a felekezetek között fennálló szembenállást tovább fokozza. Azokban az esetekben, amikor egy jól szervezett és fölényben lévő katonai erővel találják szembe magukat, mindkét szervezet a harc előli kitérést, a visszavonulást választja, melyet akár az uralmuk alatt álló területek feladása révén is végrehajtanak. Az időnyerés céljából végrehajtott terület feladás nagyban növelte és növeli mindkét szervezet túlélő képességét. Mao esetében a területet

²⁸ Farkas Sándor: Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma – Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája. Sajtó alatt.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

az időért elv megvalósítását Kína hatalmas 9 millió km²-nyi területe, míg az ISIL számára az Irakban és Szíriában kialakult káosz és hatalmi űr, valamint a rendfenntartó erők nem megfelelő szintű kiképzettsége és létszáma tette lehetővé.

Mao számára Kína óriási, a nagyméretű reguláris csapatok mozgását és harcát nem támogató, hegyekkel átszegdelt területe teremtette meg a kedvező feltételeket a gerillaharcmodor sikeres megvívásához. Sem a japán megszálló erők, sem a Kuomintang erői nem voltak képesek – a nagyvárosok kivételével – az ország egész területén érvényesíteni politikai és katonai hatalmukat, mely Maonak lehetővé tette olyan vidéki bázisterületek kialakítását, ahol az utánpótlási, tervezési és kiképzési feladatokat végre tudta hajtani. Irak és Szíria többnyire alföldi jellegű területének kiterjedése eltörpül Kína területéhez képest. Az ISIL tevékenységének sikere a földrajzi tér és a térnek az ellenőrzésére hivatott rendfenntartó kormányerők viszonyrendszerében rejlik. Az Egyesült Államok által vezetett koalíció iraki kivonulását követően a korrupciótól szenvedő, képzetlen, morálisan gyenge állapotban lévő katonai és rendőri erők nem tudták Irak teljes területére kiterjeszteni érdekérvényesítő képességüket. Ez a megállapítás igaz a polgárháborútól sújtott Szíriára is, ahol a békés tüntetések a kormány brutális megtorló intézkedései miatt fegyveres ellenállásba fordultak. Az Aszad rezsim annak érdekében, hogy bizonyítsa a világ felé, hogy hatalmát egy szélsőséges dzsihadista szervezet fenyegeti, nem szállt szembe az ISIL erőkkel, amelynek eredményeként a polgárháborús viszonyokból eredő káoszt kihasználva, az Abu Bakr al-Bagdadi által Szíriába delegált csapatok tevékenységi szabadságukat kamatoztatva jelentős bázisokra – Rakka, Aleppó, Idlib – tettek szert. Ezen bázisokra alapozva tevékenységét, az ISIL 2013-ra olyan mértékben megerősödött, hogy területszerző tevékenységét már Irak területén is képes volt folytatni. A fent leírtakból megállapítható, hogy az ISIL Szíria területén a kormány hallgatólagos beleegyezése révén tudta kiterjeszteni hatalmát egyes városokra. Iraki sikereinek háttérében az Egyesült Államok 2011-es kivonulása és a Maliki kormány szunnita ellenes politikája állt. Az El-Anbári Ébredés-hez hasonló, a szélsőséges dzsihadista szervezetek ellen irányuló törzsi összefogásra már a 2006-os amerikai csapaterősítés előtt is volt több kísérlet, azonban ezek, a törzsek tagjainak a hatékony védelmét megvalósító megfelelő szintű katonai vagy rendőri jelenlét nélkül eleve kudarcra voltak ítélve. A nagyszabású amerikai csapaterősítés teremtette meg a kedvező biztonsági feltételeket a törzsek számára az ISIL ellenes együttműködés megvalósításához. A 2011-es amerikai csapatkivonás, a kivonulást követően a Maliki kormány részéről tapasztalható szunnita ellenes tevékenységek, az iraki hadsereg Baasz Párthoz tartozó egykori szakértő gárdájának bebörtönzése, majd az ISIL oldalára állása, a korábban a koalíciós erőkkel együttműködő szunnita törzsek katonai egységeinek a mellőzése és zsoldjuk ki nem fizetése vezetett oda, hogy a Szíriában megerősödő, a reguláris hadviselés mozgó hadműveleteit a gerilla katonai gondolkodásmód alacsony és közepes intenzitású tevékenységi módjaival hatékonyan ötvöző ISIL erők ellen az iraki sereg nem volt képes felvenni a harcot. A bázisterületek – „safe haven”-ök – létrehozása, valamint a lakosság feletti befolyás kialakítása Mao elveivel ellentétben tehát nem a távoli, átszegdelt hegyvidéki területeken, hanem a városokban és azok környezetében valósult meg az ISIL eseté-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

ben.²⁹ Ennek oka egyrészt a fent leírt hatalmi űr és a kormányerők érdekérvényesítő képességének a városok területén is megfigyelhető hiányában, másrészt a napjainkban megfigyelhető urbanizációs folyamatban rejlik. A mozgósítható lakosság túlnyomó része a városokban él,³⁰ ebből kifolyólag a felekezeti feszültség terrortámadások révén történő szítására, valamint a társadalom széles rétegei feletti kontroll megvalósítására ezek a települések nyújtják a legmegfelelőbb körülményeket. A városok és leginkább az azok környékén található infrastrukturális létesítmények – erőművek, víztározók – ellenőrzése nagyban hozzájárul a lakosság igényeinek kielégítéséhez, és ezáltal a társadalom feletti kontroll megszerzésében is jelentős befolyással bírnak. A városi környezet nyújtotta Internet elérési lehetőségek további előnyt nyújtanak az ISIL számára. Az információtechnológia robbanásszerű fejlődésének eredményeképp kialakult modern technikai eszközök és közösségi médiaalkalmazások felhasználása nagymértékben segíti elő az ISIL ideológiájának terjesztését, valamint a világ bármely pontján élő polgárok megszólítását. A fejlett technológia alkalmazása megkönnyíti az ISIL számára a sikeres gerillamozgalmak legalapvetőbb feltételének, a széles társadalmi réteg feletti kontrollnak a megvalósítását.

Mao elveinek megfelelően nem létezhet sikeres gerillamozgalom a lakosság támogatása nélkül.³¹ Az ISIL is törekszik az általa uralt területeken a lakosság minél nagyobb rétege feletti kontroll kialakítására, de fontos megjegyezni, hogy széles társadalmi támogatással nem rendelkezik. Az ISIL által elfoglalt területek lakosságának jelentős része nem ért egyet a szervezet szélsőséges ideológiájával, és ebből kifolyólag nem is képeznek aktív támogató bázist. A polgárok nagy része passzív elfogadója a szervezetnek. Szíria területén a polgárháború kitörését követően a zűrzavart kihasználó, bűnözők módjára viselkedő nacionalista vagy más szekuláris csoportok uralmát megdöntő és a látszólagos rend és biztonság fenntartójának a szerepkörét magára vállaló ISIL képes volt elérni, hogy a lakosság pozitív vagy semleges beállítódással tekintsen rájuk. Irakban az amerikai kivonulást követően a biztonsági erők jelenlétének hiánya, a síita kormányzat szunnita ellenes intézkedései, a rendőrség szunniták elleni agresszív fellépése, valamint a szunnita régiók hátrányos megkülönböztetése vezetett el oda, hogy az ISIL ellenes EI-Anbári Ébredés kifulladás, és az addig az iraki kormánnyal együttműködésre törekvő szunnita törzsek inkább a szélsőséges ideológiát valló ISIL-t kezdték el támogatni. Ebben az esetben sem az ideológiával való egyetértés volt az ISIL-el való együttműködés oka. A síita uralomtól, valamint a megfelelő rendfenntartó erő hiánya miatt a szélsőséges szervezet részéről megvalósuló megtorlástól való félelem vezetett a szunnita népesség és az ISIL együttműködéséhez.

²⁹ A jelenségről lásd még Forgács Balázs: Gerillák a városokban – Carlos Marighella és "A városi gerilla kis kézikönyve". Seregszemle, 2012/4. 105–108. o.

³⁰ Sz. n.: Iraq: largest cities and towns and statistics of their population. <http://archive.is/20121210065214/http://www.world-gazetteer.com/wg.php?x=1204334900&men=gcis&lng=en&des=wq&geo=-105&srt=npan&col=adhq&msz=1500&pt=c&va=&srt=npan> (2016. 04. 12.)

³¹ A témáról lásd Forgács Balázs: Mao Ce-tung. In: Gőcze István (szerk.): Állam és katona. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 202–204. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

A lakosság befolyásolása érdekében mind Mao, mind pedig az ISIL kiemelkedő figyelmet fordít a néppel folytatott kommunikáció, azaz a propaganda tevékenységek magas színvonalú megvalósítására. Mindkét mozgalom esetében megfigyelhető egy lehetséges jobb életről szóló híresztelések különböző információs csatornákon keresztül történő terjesztése. Mindkét csoport nagy erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy az általuk megszólított lakosság ne másodforrásokból, hanem közvetlenül a szervezettől származó információkhoz jusson. Ideológiájuk népszerűsítésére felhasználják az írott sajtót, röplapok terjesztését, valamint beszivárgó agitátorok alkalmazását. A különbség az ISIL esetében a modernkor technikai vívmányainak a professzionális alkalmazásában rejlik. A fejlett információtechnológiai eszközök, a Világháló és a közösségimédia-szolgáltatások révén megvalósuló hálózati toborzás lehetővé teszi a dszihadista szervezet számára, hogy a világ bármely pontján megszólítsák az embereket, valamint, hogy egy terrorcselekmény vagy gerillatámadás videofelvételét szinte azonnal elérhetővé tegyék bárki számára. Ezeknek, a médiumok által széles körben terjesztett eseményeknek a lélektani hatása jelentős mértékben járul hozzá az ISIL által uralt, vagy meghódításra kijelölt területek lakosságának ellenálló képességének a megtöréséhez. A toborzás legeredményesebb módja továbbra is a személyes verbuválás maradt – de a nagy számok törvénye alapján – az Internet segítségével megszólított embertömegeknek köszönhetően az ISIL a világ szinte minden pontján rendelkezik követőkkel. Mindkét szervezet esetében jellemző, hogy propagandatevékenységük kiterjed a velük szemben álló fél biztonsági erőire, politikai vezetőire és a hátuk mögött álló társadalmakra is. Negatív propagandájuk célja a katonai és rendőri erők moráljának a csökkentése és a társadalom harci akaratának gyengítése. A lázadó szervezetekkel szemben fellépő külső erők lakosságának saját kormányaikra kifejtett nyomásgyakorlása jelentős szerepet játszik ezen országok csapatainak a konfliktuszónából történő kivonásában, mely eredményeképp a gerilla hadviselést folytató fél cselekvési szabadsága jelentős mértékben megnő. Szintén mindkét szervezet esetében megfigyelhető az agitációs tevékenység lehetséges támogatók meggyőzését előirányzó céllal történő alkalmazása.

Az alkalmazott eljárási módszerek tekintetében is jelentős hasonlóságok mutathatók ki Mao kifárasztó gerilla-hadviselési módjának és az ISIL hadviselésének összehasonlítása során. Mivel a kezdeti időszakban mindkét szervezet alkalmatlan volt arra, hogy a hagyományos hadviselés keretein belül sikerrel vegye fel a harcot a reguláris sereggel rendelkező kormány – vagy megszálló – erőkkal, ezért a felek közt fennálló aszimmetriát a gerilla katonai gondolkodásmód közepes intenzitású tevékenységi módjának alkalmazása révén hidalták át. Kis létszámú gerilla csapatok meglepetésszerű, gyors támadásai jellemezték mindkét fél hadviselését, melyet rendszerint gyenge és elszigetelt katonai erők ellen hajtottak végre. Az ISIL gerillaműveleteit nagy számban egészítették – és a napjainkig is egészítik – ki terrorcselekmények, melyet azonban nem kizárólag katonai célpontok, hanem – elsősorban Irak területén – a civil lakosság ellen is gyakran alkalmaztak. Ezek a többnyire síták ellen elkövetett támadások a felekezeti szembenállás kiélezésére szolgáltak. Az egyre szélesebb társadalmi bázis, a megszerzett harci tapasztalatok, valamint a zsákmányolt és a külső támogatóktól kapott fegyverzett révén vált mindkét szervezet fegyveres

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

ereje alkalmassá a kvázi hagyományos hadviselés folytatására. Azonban fontos megjegyezni, hogy a reguláris sereg kialakítása és annak alkalmazása mellett továbbra is jelentős szereppel bír az alacsony és közepes intenzitású tevékenységi módok alkalmazása, mely lehetővé teszi az ellenségre való komplex ráhatás teljes mélységben történő megvalósulását. Az ISIL esetében ez a mélység nem minden tevékenységi mód esetében korlátozódik a szűken értelmezett műveleti területre. A közepes és magas intenzitású tevékenységi módok alkalmazására jelen pillanatban csak a közel-keleti belső zóna területén és Líbiában, terrortámadások kivételére viszont szinte a világ bármely pontján képesek.

A kifárasztó gerilla-hadviselési mód alkalmazása során a siker elérése érdekében a széles társadalmi bázis kialakítása mellett egy másik nélkülözhetetlen összetevő a tervezésre, kiképzésre, logisztikai ellátásra és újjászerveződésre használt bázisok megléte. Ezek a területeken a lakosság központi hatalomtól történő elszigetelését követően, a társadalmi élet szervezése és az államszerű berendezkedés megvalósítása érdekében, egy önálló gerilla intézményrendszer kialakítása szükséges.³² Az ISIL tevékenysége során is központi szerepet tölt be a bázisok – „safe haven”-ök – birtoklása. A dzsihadista szervezet tevékenységének a súlypontja a Kalifátus fizikai megvalósulásában van. A kvázi államként való működés – Mao bázisainak működtetéséhez hasonlóan – nagyfokú szervezettséget igényel, mely a mindennapi élet, a szervezetszerű működés megvalósulása érdekében számos hivatal létrehozását és működtetését teszi szükségessé. Az intézményrendszeri szolgáltatások mindkét mozgalom esetében kizárólag azon bázisok és „safe-haven”-ök területén valósulnak meg, ahol a központi hatalom érdekérvényesítő képessége teljes mértékben semlegesítésre került, és ahol az intézményrendszer működtetéséhez szükséges erőforrásokat képes a lakosságtól begyűjteni, majd azt szükség szerint újra osztani.

Céljaik elérését mind Mao, mind pedig az ISIL egy három fázisból álló elhúzódozó küzdelem keretein belül valósítja meg. Az első fázis – mely Mao esetében a hadászati védelem, míg az ISIL-nál a zaklatás és kifárasztás szakasz elnevezést viseli – arra helyezi a hangsúlyt, hogy a mozgalom elindítása a kormány által gyengén kontrollált térségekben, valamint a központi hatalom figyelmét elkerülve valósuljon meg. Mindkét szervezet azokon a területeken törekszik kezdeti bázisainak a kialakítására, ahol a központi hatalom nem képes érdekérvényesítő tevékenységének realizálására. A két szervezet közti különbség abban mutatkozik, hogy míg Mao Kína hatalmas kiterjedésű, átszegdelt területét kihasználva a hegyekben, addig az ISIL a szír és az iraki kormányok tehetetlenségét kiaknázva a városok területén volt képes ezen bázisok létrehozására. Kiemelkedő fontossággal bír a gerilla katonai gondolkodásmód alacsony és közepes intenzitású tevékenységi formáinak alkalmazása, melyek a kormány koncentrált erőinek szétforgácsolása révén teremtik meg a gerilla hadviselés alapjait. A második fázis – mely Mao-nál a hadászati holtpontra, míg az ISIL-nál a brutalitás kormányzása szakasz – onnantól számítható, amikor egyes területeken a gerillák legalább a kormánnyal megegyező szinten képesek a lakosság feletti kontroll

³² Farkas Sándor: Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla hadviselési forma. Honvédségi Szemle, 2017/2. 41–44. o.; Forgács Balázs: Mao Ce-tung. i. m. 201–202. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

megvalósítására.³³ A lakosság központi hatalomtól való elszigetelésének és a lakosság feletti befolyás minél nagyobb mérvű szintjének kialakításához elengedhetetlen a gerilla-intézményrendszer kiépítése és működtetése. A fázis fő célkitűzése a bázis területek egységes hálózatba történő szervezése, a területek közti logisztikai összeköttetés megvalósítása és az ideológia minél szélesebb körű terjesztése. Katonai szempontból a fázis fő célja, az ellenség folyamatos zaklatása révén harci moráljának megtörése, harci tapasztalatok szerzése és felszerelés zsákmányolása, mely célt Mao elsősorban a gerillaharc, míg az ISIL a gerillaharc és terrorcselekmények révén valósít meg. A harmadik – Mao esetében hadászati támadás, az ISIL esetében az állam létrehozása – fázis során a nagyméretű területek birtoklása, a nagyszámú lakosság feletti kontroll, a megszerzett harci tapasztalatok, a zsákmányolt vagy külső támogatóktól kapott fegyverzet az erőforrások kiegyenlítéséhez vezet, mely lehetővé teszi a gerillaszervezetek számára a kvázi hagyományos hadviselésre történő áttérést, valamint a kormány hatalmi központjai elleni sikeres támadások megvalósítását.

Véleményem szerint az ISIL tevékenysége rendkívül sok tekintetben tükrözi a Mao Cse-tung által lefektetett kifárasztó gerilla-hadviselési módra vonatkozó alapelveket, melynek célja Mao esetében a politikai hatalom átvétele, míg az ISIL esetében egy önálló állam létrehozása. Az ISIL kezdeti tevékenységére is jellemző volt a vele szemben álló kormányerők erőforrás fölényének a semlegesítése érdekében alkalmazott indirekt – a kinetikus összeütközések kerülését előnyben részesítő – megközelítés, mely a nagyobb méretű reguláris erők összezapásainak hiányában egy elhúzódó folyamattá vált. Az ISIL hatékonyságának növekedése elsősorban – a technológiai fejlődés eredményeképp kialakult – hadviselés költségeinek csökkenésében, valamint az információs technológia robbanásszerű fejlődésében keresendő. Az Internet, valamint a közösségimédia alkalmazások révén egyre könnyebbé váló hálózatépítő tevékenység folytán az ISIL ideológiájának gyors terjedése egy olyan globális szervezeti forma létrejöttét segítik elő, amely felderítése, és megsemmisítése szinte lehetetlen.³⁴ Mao-tól eltérően az ISIL nem egyetlen állam területén igyekszik céljai megvalósítására, hanem számos látszólag összeegyeztethetetlen céllal rendelkező, a világ különböző pontjain működő szélsőséges szervezet összekötése révén olyan egyesítő erőt képvisel, mely bolygónk egész területén érezteti hatását. Mindkét szervezet esetében az elhúzódó jelleg kialakulásának másik oka abban rejlik, hogy az erőforráshátrány ledolgozása kizárólag a lakosság támogatásával valósítható meg, mely rendkívül időigényes folyamat. A társadalom feletti kontroll kialakításához szükség van területek elfoglalására. Az ISIL számára Szíria területén kialakult káosz teremtette meg a kedvező feltételeket a „safe haven”-ök megalakítására, melyek lehetővé tették a nagyobb méretű, jobban szervezett reguláris erők felállítását. A reguláris hadviselés és az irreguláris hadvi-

³³ Farkas Sándor: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma szakaszai. Honvédségi Szemle, 2017/6. 19–23.

³⁴ Jobbágy Zoltán: A háború antropológiája: primitív hadviselés, gerillahadviselés és a szövetséges összhaderőnemi műveletek sikere. 76–78. o. http://real.mtak.hu/24618/1/8_JOBAGY_ZOLTAN_2.pdf (2016. 03. 18.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

selés egyidejű, összehangolt alkalmazása tette képessé mindkét szervezetet a területek gyorsabb elfoglalására, melyet az ISIL esetében számos szakértő villámháborúnak hív. Ennek a villámháborúnak az eredményeképp mind az Irak, mind pedig a Szíria területén elfoglalt területek nagysága lehetővé és szükségszerűvé tette az ISIL számára, egy a Maoéhoz hasonló gerilla-intézményrendszer kialakítását. Ezen intézményrendszernek köszönhetően mindkét szervezet az államiság jellemzőit hordozza magán. A Föld országainak vezetői egyhangúlag elutasítják az Iszlám Állam államként való elismerését. Ettől a politikai megfontolástól eltekintve, ha csak pusztán az államiság nemzetközileg elismert definícióját³⁵ vesszük alapul, akkor az ISIL által vezetett szervezet egyértelműen mutatja a meghatározásban szereplő jellemzőket. Ennek megfelelően az ISIL elleni küzdelemnek elsősorban az ISIL, mint állami entitás teljes megsemmisítésére irányuló konvencionális harcra kell koncentrálnia, kiegészülve a lakosság meggyőzésére irányuló, a teljes emberi dimenziót befolyásoló törekvésekkel.³⁶

BEFEJEZÉS

Az Alex P. Schmid³⁷ által kialakított – a terrorizmust osztályozó – felosztás³⁸ szerint az ISIL tevékenysége a politikai terrorizmus klasszikus, valamint vigilantizmus fajtái közé tartozik. A klasszikus terrorizmus jellemzőinek és az ISIL által végrehajtott cselekedeteknek az összevetéséből megállapítható, hogy az ISIL szalafista dzsihadista ideológiája következtében a klasszikus terrorizmus vallási ideológia elvén szerveződő csoportjai közé sorolható. Az ISIL-t az általuk elkövetett merényletek miatt az ENSZ, az Európai Unió, az Egyesült Államok, India, Indonézia, Törökország, Szaúd-Arábia, Szíria és még számos állam terrorista szervezetnek minősítette. Amennyiben az Ariel Merari által készített, a hagyományos, a gerillaháborút és a terrorizmus jellemzőit összehasonlító táblázatban szereplő adatokat,³⁹ valamint az ISIL által alkalmazott eljárásokat és módszereket vizsgáljuk, egyértelműen megállapítható, hogy az ISIL nem pusztán egy terrorista szervezet. Ezt támasztja alá az ISW 2016 januárjában kiadott tanulmánya is, mely szerint a terrorizmus csak az egyik alkalmazott eljárás mód a végső politikai cél megvalósítása érdekében. Az ISW értekezésében – ebben a tanulmányban megfogalmazottakkal összhangban – a szerzők megállapítják, hogy az ISIL a terrorista eljárás módokkal egyidőben gerilla- és hagyományos hadviselést is folytat, tehát egy olyan lázadó csoport,⁴⁰ amely az iszlám világ aktuális politikai

³⁵ Az államiság kritériumai: 1. Terület feletti kontroll; 2. Ezt a területet egy állandó lakosság lakja; 3. Terület és lakosság megvédésére, valamint a belső rend fenntartására képes erő felállítása; 4. Javak begyűjtése és újra osztása; 5. A kormánynak képesnek kell lennie nemzetközi kapcsolatok létesítésére. Sz. n.: What Is a „State”?

<https://www.globalpolicy.org/nations-a-states/what-is-a-state.html> (2016. 05. 04.)

³⁶ Treverton, G. F.: Intelligence for an Age of Terror, Cambridge University Press, New York, 2009. 24. o.

³⁷ Korábban a bécsi székhelyű, „United Nations Terrorism Prevention Branch” vezető tisztségviselője.

³⁸ Lásd a 2. számú ábrát.

³⁹ Lásd a 3. számú ábrát.

⁴⁰ Kagan, Kimberly.: How did Sunni insurgents gain momentum in Iraq? 02:33-02:41

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

szereplőinek megbuktatása révén, saját szélsőséges nézeteket valló politikáját kívánja megvalósítani.⁴¹

Az ISW tanulmánya szerint, a terrorista szervezetnek bélyegzés és a globális terrorizmus elleni harc meghirdetése, mely törekszik az Európai Unió és az Egyesült Államok területén elkövetett terrorista tevékenységeket és azok elkövetőit a Közel-Keleten zajló eseményektől elszigetelten elemezni és kezelni, jelentős hiba volt.⁴² Ennek oka a korábban megfogalmazott tény, hogy a szervezet súlypontja – erejének forrása – a terület feletti kontroll, azaz a Kalifátus fizikai léte, tényleges földrajzi megtestesülése.⁴³ A Kalifátus által uralt tér teremti meg a feltételeit az ISIL vallási legitimitásának, katonai képességei kialakításának, államként való működésének, globális mérvű befolyásának, egy széles társadalmi réteg feletti kontroll kialakításának és a nyugati országokban terrorista tevékenységeket elkövető merénylők kiképzésének egyaránt.

A felsorolt érvek ellenére az ISIL terrorista szervezatként való megbélyegzése feltehetőleg abból a megfontolásból ered, hogy a terror és terrorista szavak a társadalom számára pejoratív jelentéstartalommal bírnak. Az elnevezésből eredő negatív üzenet ellenállást válthat ki az emberekből, mely a polgárság ISIL-től való elszigetelődését hivatott elősegíteni, a gerilla katonai gondolkodásmód sikeres megvívásához elengedhetetlen széles társadalmi bázis kialakulásának megakadályozása, valamint a szervezett ellen folytatott harc széles társadalmi támogatottságának megszerzése céljából. Amíg a helytelen megnevezés kizárólag a lakosság meggyőzését szolgálja, addig nem jelent problémát. Azonban, ha az ISIL legyőzésére kialakított stratégia egy rossz elnevezésből⁴⁴ ered, az alapja lesz saját kudarcunknak, mivel ebben az esetben nem a megfelelő elvek alapján vívjuk a szervezet elleni küzdelmünket. Ahogy azt már Szun Ce is megmondta, a siker elengedhetetlen feltétele, hogy ismerjük önmagunkat és ismerjük ellenségünket is, azaz „ezért mondják, hogy aki ismeri az ellenséget és ismeri önmagát, száz csatában sem kerül veszélybe.”⁴⁵ Ezért, annak érdekében, hogy sikerrel vehessük fel a harcot bármilyen ellenséggel szemben azt nagyon pontos elemzések után – politikai korrektséget félretéve – a nevének kell nevezni.⁴⁶

<http://www.pbs.org/newshour/bb/sunni-insurgents-gain-momentum-iraq/> (Letöltés időpontja: 2016. 03. 26.)

⁴¹ Kagan, F. W. – Kagan, K. – Cafarella– Gambhir – Zimmermann: i. m. 7., 21. o.

⁴² Uo. 21. o.

⁴³ Cafarella, Jennifer – Gambhir, Harleen – ZimmermannKatherine: Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength. 12. o.

<http://post.understandingwar.org/report/jabhat-al-nusra-and-isis-sources-strength%20> (2016. 03. 26.)

⁴⁴ War on terror.

⁴⁵ Szun-ce: A háború művészete. Cartaphilius Könyvkiadó, Budapest, 2006. 20. o.

⁴⁶ Dr. Gorka, Sebastian: A dzsihad legyőzése. Patmos Records, Budapest, 2017. 128. o.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016.
2. Burke, Kathleen: Terror attacks have cost the travel industry \$8.2 billion.
3. <http://www.marketwatch.com/story/how-the-terror-attacks-will-impact-the-holidays-2015-11-20>
4. Cafarella, Jennifer – Gambhir, Harleen – Zimmermann, Katherine.: Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength <http://post.understandingwar.org/report/jabhat-al-nusra-and-isis-sources-strength%20> (2016. 03. 26.)
5. Gorka, Sebastian: A dzsihád legyőzése. Patmos Records, Budapest, 2017.
6. Farkas Sándor: A kifárasztó gerilla hadviselési forma szakaszai. Honvédségi Szemle, 2017/6. 13-24. o.
7. Farkas Sándor: Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla hadviselési forma. Honvédségi Szemle, 2017/2. 38–46. o.
8. Farkas Sándor: Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla hadviselési forma – Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája. Sajt alatt.
9. Forgács Balázs: Gerillák a városokban – Carlos Marighella és "A városi gerilla kis kézikönyve". Seregszemle, 2012/4. 99–110. o.
10. Forgács Balázs: Mao Ce-tung. In: Gőcze István (szerk.): Állam és katona. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 195–207. o.
11. Gambhir, Harleen: ISIS's Campaign in Europe: March 2016. <http://understandingwar.org/backgrounders/isiss-campaign-europe-march-2016> (2016. 03. 27.)
12. Hume, Tim – Ap, Tiffany – Sanchez, Ray, CNN: Here's what we know about the Brussels terror attacks <http://edition.cnn.com/2016/03/23/europe/brussels-belgium-attacks-what-we-know/> (2016. 03. 26.)
13. Jobbágy Zoltán: A háború antropológiája: primitív hadviselés, gerilla hadviselés és a szövetséges összhaderőnemi műveletek sikere. http://real.mtak.hu/24618/1/8_JOBBAGY_ZOLTAN_2.pdf (2016. 03. 18.)
14. Kagan, Kimberly: How did Sunni insurgents gain momentum in Iraq? 02:33-02:41. <http://www.pbs.org/newshour/bb/sunni-insurgents-gain-momentum-iraq/> (2016. 03. 26.)
15. Kagan, Frederick W. – Kagan, Kimberly – Cafarella, Jennifer – Gambhir, Harleen – Zimmermann, Katherine: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf> (2016. 03. 12.)
16. Shuster, Simon, Time: Free Travel in Europe Could be a Casualty of the Paris Attacks. <http://time.com/4113238/paris-attacks-european-union-borders/> (2015. 12. 11.)
17. Sz. n.: Iraq: largest cities and towns and statistics of their population. <http://archive.is/20121210065214/http://www.world->

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

- gazetteer.com/wg.php?x=1204334900&men=gcis&lng=en&des=wg&geo=-105&sr=npan&col=adhog&msz=1500&pt=c&va=&sr=pan (2016. 04. 12.)
18. Sz. n.: Is ISIS changing its strategy? <http://edition.cnn.com/videos/world/2015/12/14/is-isis-changing-its-strategy-brief-orig-sdg.cnn/video/playlists/isis-power-an-terror/> (2016. 02. 22.)
 19. Sz. n.: Paris Terror Attacks. <http://edition.cnn.com/specials/paris-terror-attacks> (2016. 01. 13.)
 20. Sz. n.: Profile: IS-held Jordanian pilot Moaz al-Kasasbeh. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31021927> (2016. 01. 23.)
 21. Sz. n.: San Bernardino shooting. <http://edition.cnn.com/specials/san-bernardino-shooting> (2016. 01. 13.)
 22. Sz. n.: Trumps' executive order: Who does travel ban affect? <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-38781302> (2017. 11. 21.)
 23. Sz. n.: Update 1 – Brussels Airlines puts airport shutdown costs at 5 mln euros a day. <http://www.reuters.com/article/belgium-blast-brussels-lufthansa-update-idUSL5N1714AQ> (2016. 04. 02.)
 24. Sz.n.: What Is a „State”? <https://www.globalpolicy.org/nations-a-states/what-is-a-state.html> (2016. 05. 04.)
 25. Szun-ce: A háború művészete. Cartaphilius Könyvkiadó, Budapest, 2006.
 26. Treverton, G. F.: Intelligence for an Age of Terror. Cambridge University Press, New York, 2009.
 27. Wedeman, Ben: Najaf bombing kills Shiite leader, followers say. <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/08/29/sprj.irq.najaf/index.html?iref=mpstoryview> (2015. 12. 19.)
 28. Weiss, Michael – Hassan, Hassan: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. HVG Kiadó, Budapest, 2015.